

відбувається головню за моделями груп 1, 2, де детермінуюча роль вираження роду належить прикметниковим флексіям. Прикметник може виражати рід іменника, стояти в дистантній позиції, моделі 4, 5, 6, 7, 8, 9. Якщо іменників у словосполученні більше ніж один, то прикметник виражає рід останнього, за умови, що той стоїть у правосторонній позиції до прикметника, моделі 4, 5, 9.

Перспективою подальшого дослідження є вивчення актуалізації роду іменника в словосполученнях з іншими частинами мови.

Джерела та література

1. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику / Джон Лайонз. – Изд. 2-е. – М. : Эдиториал УРСС, 2010. – 544 с. – (Лингвистическое наследие XX века).
2. Медникова Э. М. Значение слова и методы его описания: на материале современного английского языка : уч. пособие / Э. М. Медникова. – Изд. 2-е. – М. : Изд-во ЛКИ, 2010. – 208 с.
3. Серебренников Б. А. Роль человеческого фактора в языке: язык и мышление / Б. А. Серебренников. – М. : Наука, 1988. – 242 с.
4. Смирницкий А. И. Синтаксис английского языка / А. И. Смирницкий. – М. : Инostr. лит., 1957. – 287 с.
5. Ярцева В. Н. Исторический синтаксис английского языка / В. Н. Ярцева. – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1961. – 308 с.
6. Bosworth L. An Anglo-Saxon Dictionary [Electronic resource] / L. Bosworth, T. N. Toller. – Oxford : Clarendon Press, 1898–1921. – 768h. – Mode of access : <http://beowulf.engl.uky.edu/~kiernan/BT/Bosworth-Toller.htm>.
7. Millward C. M. A Biography of the English Language / C. M. Millward, M. Hayes. – 3-d edit. – Wodsworth : Cengage Learning, 2011. – 478 p.

Мойсей Лилиана. Выражение рода древнеанглийского имени существительного в словосочетаниях с именем прилагательным. В статье исследуется выражение рода древнеанглийского имени существительного в словосочетании с одним или более именами прилагательными. Согласно проведенного анализа установлено, что род такого имени существительного выражается падежными флексиями прилагательного, прилагательного и существительного, деривационным суффиксом существительного или его семантикой. Доказано, что прилагательное может выражать род существительного, находясь в дистантной позиции от него. Если существительных в словосочетании больше чем один, то флексия прилагательного вербализирует род последнего, который занимает правостороннюю позицию.

Ключевые слова: древнеанглийский язык, имя существительное, род, словосочетание, имя прилагательное, флексия.

Moisei Liliana. Old English Noun Gender Expression in Word-Combinations With Adjective. The article deals with the Old English noun gender expression in word-combinations with one or more adjectives. The analysis showed that the noun gender is expressed by adjectives case flexions as well as adjective and noun flexions, derivational noun suffixes or noun semantics. It has been proved that the adjective can express gender of the noun being even in the distant position. If there is more than one noun in a word-combination, adjective flexion verbalizes the gender of the last noun which occupies the right-sided position.

Key words: Old English, noun, gender, word-combination, adjective, flexion.

Стаття надійшла до редколегії
12.03.2013 р.

УДК 811.112.2

Олена Пилипко

Структурно-семантичні особливості вигуків у сучасній німецькій мові

У статті проаналізовано структурні й семантичні особливості вигуків сучасної німецької мови. Дослідження відображає один з аспектів аналізу вигуків, а саме з боку їх структури та семантики, оскільки ці мовні одиниці становлять унікальне явище і в семантичному, і в морфологічному плані. У вигуках поєднується стабільність (незмінюваність) форми, рухливість семантики, певна автономність і велика залежність від контексту,

ситуації мовлення, паралінгвістичних засобів. Вигуки виражають насамперед емоційно-чуттєвий, психічний стан мовця, його реакцію на зовнішні та внутрішні подразники.

Ключові слова: вигук, структурні й семантичні особливості, первинні й вторинні вигуки, семантична дифузність.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасній германістиці значні труднощі викликає кваліфікація вигуків як специфічних мовних знаків, їх складна природа породжує різні класифікації. Специфічність семантики вигуків полягає в домінантній ролі контексту та інтонації при формуванні значень інтерєктивів.

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. Вигукові мовні одиниці завжди привертала увагу лінгвістів багатьох країн світу. Питанням інтерпретації вигуків, принципами їх класифікації досліджували О. О. Потебня, О. О. Шахматов, В. В. Виноградов, Л. В. Щерба, О. І. Германович, А. Вежицька (на матеріалі російської мови); І. Р. Вихованець, Л. І. Мацько (на матеріалі української мови); Ш. Баллі, Ж. Вандрієс, Є. Є. Корді (на матеріалі французької мови); С. Грінбаум, О. Есперсен, Ч. Фріз, М. Д. Гутнер (на матеріалі англійської мови); І. Ербен, Г. Вайнріх, М. Г. Арсеньєва, А. Т. Кривонос, В. Д. Девкін, Г. Хельбіг та І. Буша (на матеріалі німецької мови) та багато інших дослідників.

Актуальність наукової статті полягає в тому, що вона відображає один з аспектів аналізу вигуків, а саме з боку їх структури та семантики, оскільки вони становлять унікальне явище і в семантичному, і в морфологічному плані.

Мета дослідження – здійснити структурно-семантичний аналіз вигуків як особливих одиниць німецької мови. Реалізація цієї мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) проаналізувати структурні типи вигуків; 2) схарактеризувати семантичні особливості вигукових мовних одиниць.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Морфологічна інтерпретація вигуків ускладнюється тим, що цей клас включає до свого складу досить різноманітні за своєю морфологічною структурою одиниці. Спектр їх структури коливається від одиниць, що мають форму слова, до одиниць, які є за своєю формою реченнями.

В. Т. Косов поділяє клас вигуків на три групи: 1) первинні (істинні) вигуки, які виділяються за морфологічною ознакою. Це односкладові вигуки, що не піддаються морфемному діленню – слова, що мають у своєму складі специфічні звуки, які не входять у фонетичну систему німецької мови: *ah, äh, ach, äks, ai, aha, au, bah, bäh, brr, eh, ei, ha u.a.*; 2) звуконаслідувальні вигуки, що є подібними з первинними вигуками: *bauz, pardauz, klipp-klapp, klitsch, klatsch, plumps, knacks, ratsch, ritsch, racks, klirrbatsch, wan, wun*. До цієї групи входять також звуконаслідувальні приспівки: *ha ha, ei ei, sa sa, la la, trala, tam tam*. 3) похідні вигуки, тобто слова з інших частин мови, що перейшли у склад вигуків і втратили своє лексичне значення: *behüte, bewahre, Gott, Hölle, Sakrament, Potz, Teufel, los, auf* та ін. [4, с. 513–514].

У структурному відношенні первинні вигуки є зазвичай односкладовими, нерозкладними на морфемі словами, внутрішньо нерозчленованими і граматично неформленими, які вживаються як умовні виразники емоцій (*ah, ai, ah, äh, aha, au, eh, ei, ha, na, oh, tja u.a.*). На відміну від первинних вигуків, граматично нечленованих, похідні вигуки зберігають зовнішні граматичні форми тих слів і словосполучень, від яких вони утворилися (*Donnerwetter, Um Gottes willen, Hölle, Sakrament, Teufel, Potz, Tausend, Mensch, Mann, Menschenskind, behüte, bewahre u. a.*). За своєю морфологічною структурою похідні вигуки можуть бути простими і складеними. Прості виникли з окремих слів або частіше словоформ. Складені вигуки, які утворюють більш значну групу, мають своїм джерелом різного типу словосполучення і речення.

Переважає більшість вигуків німецької мови характеризується короткою, сконденсованою структурою і є первинною. Вони походять від емоційних немовних вигуків людини й мають кілька специфічних ознак, до яких належать:

- 1) морфологічна аморфність і відсутність словозміни;
- 2) головна роль інтонації;
- 3) аномальність фонетичних властивостей.

За наявності ознаки морфологічної аморфності вигуків вважають, що вони не здатні утворювати нові слова й форми слів. Із морфологічної аморфності вигуків випливає, що вони не повинні містити словозмінних і дериваційних морфем.

Важливою формальною особливістю непохідних вигуків є вирішальна роль інтонації і тону над звуковим складом одиниці. Для розуміння вигуків не потрібно вдаватися до їх фонематичного ототожнення. Звукова субстанція слугує в них головно для того, щоб дати можливість розвинути інтонації, яка і передає їх мовленнєвий зміст, що зводиться до експресивної реакції мовця.

А. Т. Кривоносів вважає вигуки відкритим класом слів [4, с. 509], а отже, вони можуть поповнюватися словами з інших частин мови. У свою чергу, вигуки можуть переходити в інші частини мови. В. Д. Девкін пише, що вони дають життя багатьом словам: вигуки легко субстантивуються і вербалізуються, наприклад, *das Au*, *das Ach*, *mühen*, *piepsen* [3, с. 202].

Розгляд морфологічних особливостей вигуків показує, що вигуки є неоднорідною групою слів. Цей клас слів може бути підрозділений на первинні або непохідні вигуки, що генетично походять від мимовільних вигуків і рефлекторних звуків, які виражають різні емоції, і вторинні або похідні вигуки, що утворюються за рахунок самостійних частин мови, із втратою номінативної функції.

Стосовно семантичного значення вигуків немає єдиної точки зору. Деякі лінгвісти вважають, що вигуки зумовлені ситуацією і виражають лише внутрішній стан або реакцію мовця, не формулюючи при цьому ніякого певного змісту, внаслідок чого ці мовні одиниці не мають називної функції і являють собою лише звукові жести. Вираження емоцій – основна функція вигуків. Їх роллю в побудові мовлення є введення мовної реакції партнера або відкриття висловлювання мовця. Тому вигуки можна назвати розмовними словами, які виражають позиції та реакції співрозмовників [5, с. 767]. В. Юнг визнавав за вигуками певну реченнєву цінність за відсутності форми речення. Учений стверджував, що вигуки виражають тільки душевні й вольові прояви та душевні чуттєві враження [6, с. 387].

Отже, вигуки не мають притаманного словам лексичного значення і притаманної морфемам семантики відношень. У вигуках поєднується стабільність (незмінюваність) форми, рухливість семантики, певна автономність і велика залежність від контексту, ситуації мовлення. Ці мовні одиниці мають обмежений набір елементів, яким притаманна морфологічна нечленованість і загальна закріпленість за вираженням суб'єктивного стану мовця, його почуттів і волевиявлень. Вигуки не називають ситуацію, а виражають її.

Вигуки стоять на периферії мови, оскільки вони, не називаючи ні предметів, ні явищ, ні відносин між ними, не мають номінативної функції [7, с. 47], характеризуються безпредметністю значення, слугують мовними знаками почуттів, відчуттів, емоцій [2, с. 35].

У зв'язку з тим, що семантичне значення вигуків дуже розпливчате і його можна позначити узагальнено як вираження емоцій, лінгвісти намагаються дати свої власні семантичні класифікації, конкретизуючи семантичне значення на різних підставах. Так, М. Г. Арсенєва класифікує вигуки за їх семантичними властивостями однозначності-багатозначності. Багатозначні вигуки виражають емоції радості, болю, страху, несподіванки (*Ha! Oh! Ach! Au!*). Однозначні вигуки мають тільки своє певне значення: *Hurra!* (тріумф), *Bravo!* (оплески), *Ätsch!* (зловтіха), *Pfui!* (відраза), *Pst!* (прохання тиші), *Auf! Halt!* (вимога) [1, с. 214].

Так, вигук *Ach!* є багатозначним та може виражати цілий ряд емоцій і позитивних, і негативних, залежно від контексту та ситуації мовлення. Наприклад, згаданий вище вигук може означати:

– здивування:

«... *ich halte sie für ungeeignet.*» «*Ach was, wie kommst du darauf*», sagte Levin, «*die ist schon in Ordnung.*» [8, S. 36];

– жалість:

«*Ach, es gab so viele Anzeichen, die ihn hätten retten können, hätte er sich nur einen Augenblick des Nachdenkens gegönnt!*» [10, S. 27];

– обурення:

«*Warum hast du nicht von Heidelberg aus angerufen*», sagte er, «*ich hätte dich abgeholt*». «*Ach, Gott*», sagte ich, «*das hätte doppelt so lange gedauert.*» [8, S. 92];

– тугу:

«*Ach, Kind, lass mich einfach ein bisschen sitzen und schauen. Ich hatte mir zum Glück nicht viel vorgestellt.*» [9, S. 182];

– нудьгу:

«*Ach, wie gern würde ich mich auf eines der Auswandererschiffe schmuggeln und einfach mitfahren, um das alles mit eigenen Augen zu sehen.*» [10, S. 20];

– радість:

«*Ach, Ihr glaubt mir nun? Schön.*» [10, S. 60],

«*Ach was, das habe ich gern getan. Außerdem hatte ich auch noch eine kleine Rechnung mit Herrn Eingebildet zu begleichen.*» [10, S. 64].

Ураховуючи комунікативну значущість вигуків, В. Д. Девкін розділяє їх на два типи:

1) факультативні вигуки, що супроводжують основне висловлювання і надають йому лише певне експресивне забарвлення. Вигуки цього типу дуже багатозначні;

2) вигуки, що є основою комунікації. До них учений зараховує:

а) апелятивні, що використовуються для звернення, заклику, оклику (*Hallo! He! Heda! Holla! Ohoi!*), і вигуки заклику і відгону тварин, що примикають до них;

б) емоційно-оцінні (*Hurra! Bravo! Pfui! Nanu!*);

в) імперативні (*Pst! Sch! Kusch! Bis! Aiapopaia!*);

г) «картинні» (*Bums! Krach! Tiktak! Kikeriki!*);

г) вигуки, які не об'єднуються спільністю функцій і призначення (*Atsch! Toitoitoi! Ex! Basta!*) [3, с. 204–205].

Переважає кількість вигуків у німецькій мові є багатозначною, здатною виражати не просто певні нюанси тієї або тієї емоції (наприклад, радість, захоплення, прикрість, тугу, роздратування, здивування і т. п.), а й синкретичними, що поєднують при функціонуванні в конкретному мовному акті не лише близькі за значенням емоційні стани, такі як радість і захват, прикрість і невдоволення, докір і роздратування, а й значення, що здаються несумісними, наприклад, радість і прикрість. Для більшості багатозначних вигуків поліфункціональність є логічною, що впливає з їх очевидної семантичної дифузності, яка, у свою чергу, є наслідком їх опосередкованої (контекстуально-зумовленої) номінативності. У ряді випадків саме мовець може надати вигуковій формі той прагматичний відтінок, який є потрібним для певної ситуації і який може в чомусь навіть суперечити семантиці компонентів, що складають таку вигукову одиницю. Прикладом цього вживання є використання форм з іменником *Gott* для вираження очевидних негативних почуттів – невдоволення, роздратування, обурення.

«*Ach Gott, das kennen wir doch: Er sucht eine Mutti, die ihm Hustenbonbons aus der Apotheke mitbringt und ihm ihr Auto borgt.*» [8, S. 21].

«*Mein Gott, sie ist viel zu krank, um sich für mögliche Konsequenzen unserer Freundschaft zu interessieren*» [8, S. 188].

Істинно однозначними можна визнати тільки ті вигуки, значення яких не залежить від навколишнього контексту. Наприклад:

«*Francesco wo bist du? Verflucht, ich habe es satt, diese schwere Platte immer selbst schieben zu müssen!*» [10, S. 40]

Erst als die Flasche mehrmals durch die Luft gewirbelt war, ihr kostbarer Inhalt wie Limonade vom Bauch in den Hals und zurück stürzte, stieß Baldini einen Wut- und Entsetzensschrei aus. «Halt!» kreischte er. «Genug jetzt! Hör augenblicklich auf! Basta!» [11, S. 96].

Група таких серед вигуків сучасної німецької мови дуже нечисленна, причому більшість із них належить до звуконаслідувальних: *piff, paff, krack, mia, meh* і т. д.

Er schüttelte den Korb mit ausgestreckter Hand und schrie «Duziduzi», um das Kind zum Schweigen zu bringen, aber es brüllte nur noch lauter und wurde ganz blau im Gesicht und sah aus, als wolle es vor Brüllen zerplatzen [11, S. 22].

«*Pah!*» rief Baldini und stieß dabei den ganzen Atem, den er hatte, auf einmal heraus [11, S. 15].

Висновки. Більшість учених структурно поділяє вигуки на первинні та вторинні. Первинні вигуки за своєю структурою – однослівні, а вторинні вигуки можуть складатися: а) з одного слова; б) з декількох слів; в) із цілих речень. Семантичне значення більшості вигуків не зосереджене в даній одиниці як мовному знакові, а впливає з контексту, ситуації мовлення, наповнюється і увиразнюється паралінгвістичними засобами. Інтер'єктиви виражають насамперед емоційно-чуттєвий, психічний стан мовця, його реакцію на зовнішні і внутрішні подразники, а також опосередковано вказують на емоційні мотиви поведінки людини.

Перспективи подальшого дослідження полягають в аналізі морфосинтаксичних особливостей вигуків. Є потреба у створенні гнучкої та логічної класифікації, що охоплюватиме основні великі групи, які відрізнятимуться одна від одної суттєвими ознаками.

Література

1. Арсеньева М. Г. Грамматика немецкого языка: Практический курс / М. Г. Арсеньева. – М. : Высш. шк., 1963. – 436 с.
2. Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове) / В. В. Виноградов. – 4-е изд. – М. : Рус. яз., 2001. – 720 с.
3. Девкин В. Д. Особенности немецкой разговорной речи / В. Д. Девкин. – М. : Междунар. отношения, 1965. – 318 с.
4. Кривонос А. Т. Система классов слов как отражение структуры языкового сознания (Философские основы теоретической грамматики) / А. Т. Кривонос. – Москва ; Нью-Йорк : ЧеРо, 2001. – 845 с.
5. Brinkmann H. Die deutsche Sprache : Gestalt und Leistung / Hennig Brinkmann. – 2., neubearb. u. erw. Aufl. – Düsseldorf : Schwann, 1971. – XXXI, 939 S.
6. Jung W. : Grammatik der deutschen Sprache / Walter Jung. – 9. unverand. Auflage. – Leipzig : Bibliographisches Institut, 1988. – 488 S.
7. Moskalskaja O. I. : Grammatik der deutschen Gegenwartssprache (Москальская О. И. Теоретическая грамматика современного немецкого языка : учебн. для студ. высш. уч. заведений) / О. И. Moskalskaja. – М. : Изд. центр «Академия», 2004. – 352 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Nöll I. : Die Apothekarin [Buch] : Roman / Ingrid Nöll. – Zürich : Diogenes, 1996. – 248 S.
2. Schlink B. : Sommerlügen [Buch] : Geschichten / Bernhard Schlink. – Zürich : Diogenes, 2010. – 278 S.
3. Schweikert U. : Nosferas. Die Erben der Nacht [Buch] : Roman / Ulrike Schweikert. – CBT-Verlag, München, 2008. – 444 S.
4. Süskind P. : Das Parfum [Buch] : Roman / Patrick Süskind Zürich : Diogenes, 1985. – 286 S.

Пилипко Елена. Структурно-семантические особенности междометий в современном немецком языке. В статье проанализованы структурные и семантические особенности междометий современного немецкого языка. Исследование отражает один из аспектов анализа междометий, а именно их структуру и семантику, поскольку эти языковые единицы представляют уникальное явление как в семантическом, так и в морфологическом плане. В междометиях сочетается стабильность (неизменяемость) формы, подвижность семантики, определенная автономность и большая зависимость от контекста, ситуации речи, паралингвистических средств. Междометия выражают прежде всего эмоционально-чувственное, психическое состояние говорящего, его реакцию на внешние и внутренние раздражители.

Ключевые слова: междометие, структурные и семантические особенности, первичные и вторичные междометия, семантическая диффузность.

Pylypko Olena. Structural and Semantic Features of Interjections in Modern German. The article presents an attempt to analyze structural and semantic features of interjections in modern German. The study represents one of the aspects of interjection analysis, namely, from the point of view of their structure and semantics, as these linguistic elements are unique both semantically and structurally. Interjections are morphologically invariable, semantically autonomous and highly context dependent. Thus, interjections are claimed to be purely emotive words, expressing mental state of the speaker, his reaction to external and internal stimuli.

Key words: interjection, structural and semantic features, primary and secondary interjections, semantic diffuseness.

Стаття надійшла до редколегії
22.03.2013 р.

УДК 811.112.2'367.633

Наталія Рудницька

Граматичний статус прийменникових інфінітивних конструкцій (ПК) у німецькій мові

У статті здійснено спробу кваліфікувати конструкції як інфінітивні утворення, вершиною яких є дієслово у безособовій формі – інфінітив, серед їх різновидів виділити прийменникові конструкції, визначити грама-